

Toespraak 26 maart 2011

Namens het bestuur "Willem Helfrich, Sylvia Beers en Feike Rienstra" verwelkomen wij u allen bij de opening van de tentoonstelling "Dienstweigeraar achter tralies"

De stichting Blokhuispoort bestaat nu bijna twee jaar en heeft in deze voormalige gevangenis een museum ingericht om zo de geschiedenis van ruim 500 jaar gevangenisgeschiedenis te laten herleven en daarmee de geschiedenis van de stad Leeuwarden.

Onze eerste tentoonstelling ging over tweede wereldoorlog, toen hier joden en verzetsstrijders vastzaten en met een spectaculaire overval zijn bevrijd. De vader van Wethouder Deinum was betrokken bij deze actie en de heer Gerrit Fokkema, vandaag ook aanwezig, is hier toen met zijn vader en broer bevrijd. De overval is een bijzondere gebeurtenis in de geschiedenis van Leeuwarden die we jaarlijks willen herdenken.

Behalve de thematentoonstelling heeft het museum een permanente expositie van trivia uit het gevangenisleven. We verzamelen zoveel mogelijk spullen uit de oude Blokhuispoort om hiermee de Nederlandse bevolking te laten zien hoe het leven in deze afgesloten maatschappij eruit gezien heeft. We verzamelen ook verhalen van mensen die er gewerkt en gezeten hebben. Wij bieden voor scholen en verenigingen een educatief programma en vertellen de verhalen uit de voormalige gevangenis. Het museum is zich uitermate bewust van het feit dat dit gebouw eindeloos veel leed hebben gezien. Daarom hebben we een kleine gedenkplaats bij de ingang ingericht.

In de 500 jaar dat de gevangenis Blokhuispoort bestaat, heeft het binnen zijn muren alles wat we ons aan leed en geweld kunnen voorstellen gezien. Er is gemarteld en er zijn executies geweest voor de ter dood veroordeelden. Tot 1969 zaten mensen levenslang op dit kleine stukje Leeuwarden. Duizenden en duizenden gevangenen zaten hier, meestal terecht maar ook onterecht, in primitieve omstandigheden vast. Er waren keiharde criminelen en mensen die tot stelen gedreven werden door pure armoede. Een lange geschiedenis waarvan de uitwassen gelukkig ver achter liggen, maar niet mogen worden vergeten en tot vier jaar geleden zaten achter deze deuren gevangenen te tuchten. En het waren niet alleen boeven en criminelen, zoals we vandaag gaan zien.

Beruchte gevangenen van de laatste eeuw waren: Henkrik Jacobus Jut de moordenaar waar de attractie Kop van Jut uit voortkwam, brandkastkraker Age M die ontsnapte, gifmoordenaar Dokter O, anarchist IJje Wiekstra en de zaak tegen de gebroeders Hogerhuis. En daarmee komen we al richting het idealistische pad dat Stephan Kraan bewandelde. Honderd jaar geleden bij het hoogtepunt van de antimilitaristische dienstweigeraars, zaten ook in de Blokhuispoort veel dienstweigeraars. Hoe dat toen ging wordt geïllustreerd in de aanwezigheid van de 92 jarige Jurrie Zuidema. Zowel zijn oom als zijn vader als hijzelf waren totaalweigeraars van voor de tweede wereldoorlog. Jurrie Zuidema is zijn leven lang antimilitarist gebleven en was direct betrokken bij de golf van weigeraars sinds 1975; onder andere in de groep Antinor van ouders van totaalweigeraars.

Vandaag openen wij de tentoonstelling "Dienstweigeraar achter tralies". Dertig jaar geleden was Stephan Kraan in dit Huis van bewaring als totaalweigeraar opgesloten voor een periode van 12 maanden. Hij was daarin beslist niet uniek, maar we kwamen hem op het spoor via zijn boek De Muesli Bloeit. Hij bleek een omvangrijk archief te hebben, niet alleen een papieren archief maar ook foto's, films en audio. Gisteren was het precies

dertig jaar geleden dat hij vanuit het Depot van Discipline in Nieuwersluis via die deur binnen kwam. Een mooi jubileum. Een andere reden voor de tentoonstelling was dat het fenomeen totaalweigeraar bij de huidige generatie bijna onbekend is en in onze ogen een plekje in de geschiedenis verdient. In goede samenwerking met Stephan hebben we langzamerhand de plannen vorm gegeven en het eindresultaat gaat u straks zien. Het mooie is natuurlijk ook dat de tentoonstelling aanleiding was voor een documentaire door Omroep Friesland Fryslan Doc "Wegerders efter Traaljes. Op 17 april 2011 Ned.2 zijn we als klein museum daarmee ineens op de nationale tv en dat hadden we een jaar geleden toen we begonnen niet gedacht.

We denken dat deze tentoonstelling een goede stap voorwaarts is voor ons museum. We hopen hiermee aan te tonen dat museum Blokhuispoort bestaansrecht heeft. Binnen dit gebouw, binnen de gemeente Leeuwarden en binnen het museumaanbod van Nederland. We zijn blij met de mogelijkheid van de beheerder van dit gebouw Carex om hier gratis gehuisvest te zijn, maar verder ontberen we middelen en mogelijkheden om onze wensen vorm te geven. Met het gebouw de Blokhuispoort, wat een monument van de 1e categorie is, hebben we als museum de unieke mogelijkheid om de recente geschiedenis van het gevangeniswezen in zijn oorspronkelijke omgeving te laten zien. De geschiedenis en de plaats van de Blokhuispoort is dermate uniek dat we via het museum deze geschiedenis steeds beter hopen te documenteren en presenteren. Het verbaast ons dat er nog nooit wetenschappelijk onderzoek naar is verricht. We hopen nieuw onderzoek te stimuleren om de vele open vragen uit de geschiedenis van dit gebouw te kunnen beantwoorden. Maar vooral dat het gebouw dat 500 jaar lang een gesloten samenleving binnen de stadsgrenzen van Leeuwarden vormde, nu een deel gaat uitmaken van de openheid die de Friese cultuur zo kenmerkt. Het huidige cultuurcentrum is daarvan een mooie stap in de goede richting, maar er moeten nog vele stappen gezet worden en wij als museum willen daar graag over meedenken.

We zijn hier in het vroegere Huis van Bewaring. Het is wellicht voor het eerst dat u in een gevangenis bent. Tegenwoordig is het een feestzaal, maar tot 2007 zaten achter deze deuren gevangenen. Toch ziet het er al niet meer zo uit als in de tijd dat Stephan Kraan hier zat. Er is in 1990 een grote verbouwing geweest waarbij de kleurstelling is veranderd, de meerspersoonscellen werden opgedeeld, waardoor u meer deuren ziet als oorspronkelijk. Ook zijn er toiletten en een luchtverversingssysteem in de cellen geplaatst en de ramen veranderd zodat gevangenen naar buiten konden kijken. Wilt u er meer van weten, raad ik u aan met een rondleiding mee te gaan. En vanmiddag zijn onze vrijwilligers hier tot drie uur om u er alles over te vertellen.

Dames en heren, de Stichting Blokhuispoort is blij met deze tentoonstelling en dat we hiermee een nieuwe stap zetten in de richting van een permanent museum. De geschiedenis van Leeuwarden zit in dit gebouw en ons museum is beste plek om die geschiedenis te vertellen. De volgende tentoonstelling zal gaan over het oorspronkelijke Blokhuis uit 1500. In de toekomst zullen we aandacht besteden aan grote gebeurtenissen in de Blokhuispoort; branden, ontsnappingen, opstanden, ziekten. Ook zou het prachtig zijn als er eens degelijk archiefonderzoek gedaan zou worden om de geschiedenis aan de vergetelheid te ontrukken. Daar blijven we met onze vrijwilligers hard aan werken, maar we hopen dat de stad en u ons helpt om dit te kunnen blijven doen.